

2013-cü ildə "FIL PRODUCTION" və "Cinex Azerbaijan Film & Digital production"da istehsal olunan, "Palm Springs International ShortFest" kimi festivallarda iştirak edən "Yara" qısametrajlı filmini tək kəlmə ilə ifadə etməli olsaq, bu söz qaranlıq sözü olar. Təkcə ona görə yox ki, film günün qaranlıq vaxtını əhatə edir və hava işıqlaşanda bitir. Ona görə də yox ki, nəyin nə üçün baş verdiyi qaranlıq qalır, iki adamın sürücünün və fəhlənin nə apardı, niyə apardığını bilmirik, həm də ona görə ki, qaranlıq Teymur Hacıyevin "Yara" filminin ideya həllində iştirak edən bir cəhətdi: Keçmiş də, gələcək də qaranlıqdır. Dünən nə olub, aydın deyil, sabah necə açılacaq, bəlli deyil.

"Yara" filmi iki gəncin (Rasim Cəfər, Elmar İmanov) söhbətiylə başlayır. Məkan, rakurs, növbələşən iri və orta planlar, rəng həlli gecənin şəri nədən danışır, söhbətin nədən getdiyini bilməsək də, bir nuar filmi havasına düşürük.

Dəyişən epizodları güvensizlik hissimiz müşayiət edir: bayaqki gəncərdən biri indi sürücüdür. O, yaşlı fəhləni yük yerindəki "zibil"i boşaltmaq üçün mikroavtobusa götürüb.

Nuar ab-havası hansısa cinayətin təfərrüatları üçün yox, tamaşaçını lazımi hissələrə kökləmək üçündür: güvensizlik, həyəcan, şübhə. Sürücü kimdir, nə istəyir? Heç nədən xəbərsiz fəhlənin bu arxayınlığı nədir?

Bir neçə epizodla mikroavtobusda gedən söhbətlər tamam ayrı kontekst kəsb etməyə başlayır.

Fəhlə və sürücü arasında baş tutmayan söhbət nəsillərin, dəyərlərin, dünyaların ziddiyyətini göstərir. Buna rəasional dünya ilə kor-koranə qorunan dəyərlərin toqquşması da demək olar. Keçmişlə gələcəyin qarşılaşması da.

Sürücü ilk cümləsi ilə qoca fəhləni aşağılayır, onun qoruduğu dəyərləri ələ salır, didaktik intonasiasını sındırır, üsyanını gülüşü ilə yatırır.

" - Mən bir dəfə də atamın gözüne dik baxmadım. Amma mənim oğlum anasını söyür.

- Sənin atan məğlub olmamışdı".

Gizli bir qəzəb, qısaşılıq onların bir-birini anlamasına, emosional kontaktına mane olur. Bu nədir? Pul? Zaman? Keçmiş? Gələcək? Bəlkə, məğlubluq yarasıdır? Ya bu günə görə keçmişdən qısa almaq arzusudur?

Mikroavtobusda nə aparıldığını bilməyən yaşlı fəhlə və qeyri müəyyən

Qaranlıqda Şərqi oxuyanlar...

"Yara" filmi haqda

dəyərləri rahatca tapdayıb məqsədinə gedən, açılacaq səhərə sahib çıxmaq istəyən gənc. İki zamanın, iki dünyanın siması olaraq onlar bir-birini ittiham edir. Faciənin səbəbi kimdədir?

Sual verməyən, hansısa qeyri-müəyyən dəyərlərə riayət edən, kor-koranə bir tabeliklə deyiləni icra edən yaşlı Keçmiş?

Azacıq sonra bu iki adamın qarşılaşması-toqquşması yox, ardıcılıq olduğunu görürük. Bu sürücü gənc keçmişini təmsil edən o fəhlənin yetirməsidir.

Epizodlardan birində yol polisi fəhlədən nə apardıqlarını soruşur. Nə aparıldığını bilməyə-bilməyə fəhlə polisi öz əsassız inamına yoluxdurur. Həm də sadə bir atributla - ağ saqqal ilə.

Bilə-bilmədiyimiz, olsun ki, böyük bir cinayət belə qeyri-müəyyən bir inamın, küt bir laqeydliyin hesabına örtülür. Faciənin kökü burada deyilmi?

Sadəcə, avtobusuna minib zibilini atacağı üçün insana "yaxşı adam" demək saxtılıqımı, sadələşməyi, axmaqlığı, ümumiyyətlə, nə deməkdir?

Əgər sürücü "Yaxşı adam" deyib "şirinlik" edən sovetdənqalma fəhlə bu qədər xoşməramlısa, sadələşmə

sə qəfil söyüşü haradan çıxdı? Merkantil saxtakarsa, dəyərlər haqda didaktik mülahizəsi nəyə lazımdır? Bir-cə şey bellidir: bu adam bütün xassələri və çalarlarıyla faciəvidir. Bədbəxtlik üz-gözündən tökülür. Şamil Süleymanovun belə çoxqatlı aktyor oyununu "Yara" filminin əsas uğurlu cəhətlərindən biri saymaq olar.

Bəs sürücünün təmsil etdiyi inamsız, rəasional dünyada, şübhələrlə başbaşa yaşamaq necə, insani xoşbəxt edə biləmi? Yeni dünyanın tənha qəhrəmanları nəyə nail olacaq? Bu aqressiya axırlarına çıxacaq? Ümumiyyətlə, kölə xislətli barışqanlıq yaxşıdır, yoxsa aqressiv dağıdıcılıq?

Və bu son iyirmi ildə publisistika da aktual olan tanış kontekstdir. İki dövrün, nəsillərin toqquşmasında ortaya çıxan ittihamlardır. Keçmişin dəyərlərinin çürük çıxdığını göstərən gəncliyin intonasiası yumşalsaydı belə suallar hələ də açıqdır.

Finalda sürücü zibilli daşayıb tökən fəhləni elə oradaca güllə ilə vurur. Fəhlənin iniltiəri ilə hava işıqlaşmağa başlayır. Hələ ölməyən keçmişin iniltiəri ilə açılan səhərdən nə gözləmək olar? Film finalı ilə daha bir sual qoyur, bu qədər sualın içində tamaşaçını keçmiş, indi və gələcək haqqında dü-

şüncə müstəvisinə çıxarır və konteksti bu gün üçün aktual olan sosial məsuliyyət mövzusunə gətirir.

Bu yalnız ustaca seçilən dialoqların yox, aktyor seçiminin, aktyor oyununun, məkan və rəng həllinin, səs, işıq xırdalıqlarının yaratdığı atmosferin, kameranın "lal şahid" mövqeyinin sayəsində mümkün olur. Süjetin, dialoqların verdiyi informasiya məhdudluğu (Apardıqları nə idi? Niyə aparıldılar? Fəhləni niyə güllələdi? Bu gənclər kimdir?) konteksti daha da dərinləşdirir.

Və son suala gəlib çıxırıq: kimin yükü daha ağırdır? Keçmiş günlərin xəyalları ilə bu günün ziddiyyətləri ilə əzilən keçmiş sovet fəhləsinin, yoxsa "adam kimi" yaşamaq istəyən, furqondakı yükəndən elə fəhləqarışıq azad olmaq istəyən gənc sürücünün?

İndinin, gələcəyin yeni gənc sürücünün yaraladığı yaşlı nəsili təmsil edən sovetdənqalma fəhlə. Bu nəsildən, bu keçmişdən bir yük kimi qurtulmaq istəyən gənc nəsili təmsil edən sürücü. Alatoran.

Bu film yox, bir fotodur.

Teymur Hacıyevin filmi sadalanan üç qütbü bir fotoda göstərər qədər lakonik, assosiativ, fraqmental və eyni zamanda məzmunlu və yığcamdır. Üstəlik seçilən hər bir kadr, öz bədii-estetik parametrlərinə görə fotoqrafiyanın tələblərinə önəm verir.

Və fotoya aid daha bir cəhət var: konkret süjet və məzmununa baxmayaraq, çoxkontekstlidir. Qütblərin yerinə Qərb və Şərqi də qoymaq olar, ikinci, üçüncü dünyanı da, sosializmlə kapitalizmi də, keçmişlə gələcəyi də, iki fərqli dünyabaxış sistemi olan insanı da. Hansı görünə.

Yeni "Yara" yalnız Sovet İttifaqı kimi ortaq tarixi olan coğrafiyalar üçün deyil, rəasionallaşan dünya, yeni dövr, yeni reallıqlarla üz-üzə təbəddülat yaşayan insanlara da xitab edir.

■ Aliya

12 yanvar 2019

WWW.KASPI.AZ